

Prisotnost vsebin o slovenskem zamejstvu v učnih načrtih, učbenikih in delovnih zvezkih za geografijo in zgodovino v osnovni šoli

Angelika Koncut¹¹

Povzetek

Članek obravnava zastopanost tematike zamejskih Slovencev v učnih načrtih, učbenikih in delovnih zvezkih ter pri pouku geografije in zgodovine v osnovni šoli. Pouk naj bi mladega človeka spodbujal k vseživljenjskemu učenju, pozitivnemu odnosu do slovenstva ter skupnega slovenskega kulturnega prostora. Učne teme Slovenci v zamejstvu so ene izmed pomembnejših tem, ki lahko prispevajo k temu. V teoretičnem delu je predstavljena analiza zastopanosti zamejske tematike v učnih načrtih in učbenikih ter delovnih zvezkih za geografijo in zgodovino v osnovni šoli. Sledijo rezultati raziskave med učenci in njihovimi učiteljicami o zastopanosti učnih tem zamejskih Slovencev v šoli in njihov odnos do njih, katero smo izvedli na dveh osnovnih šolah na Goriškem. Članek pokaže, da obravnava problematike položaja Slovencev v zamejstvu pripomore k strpnosti in spoštovanju matične države in ostalih kultur, kar je eden poglobitnih ciljev osnovnošolskega izobraževanja.

---

¹¹ Mag. prof. geografije in zgodovine. Kontakt: koncut.angelika@gmail.com.

Ključne besede: zamejski Slovenci, pouk geografije, pouk zgodovine, osnovna šola, učni načrti, učbeniki

Summary

This article deals with the representation of the themes of Slovenes in neighbouring countries in syllabuses, textbooks and workbooks in geography and history classes in primary school. School is meant to encourage a young person's participation in lifelong learning and to foster a positive attitude towards Slovenian culture and identity and common Slovenian cultural area. The topics of Slovenes in neighbouring countries are one of the more important topics which can contribute to that. The theoretical part consists an analysis of the representation of the theme of Slovenes in neighbouring countries in syllabuses and in textbooks and workbooks for geography and history in primary school. The next part is an empirical one, providing the results of a research conducted among pupils and their teachers on the representation of the topics of Slovenes in neighbouring countries in school and their attitude towards the topics. The article shows that dealing with issues concerning the situation of Slovenes in neighbouring countries contributes to tolerance and respect for both the home country and other cultures, which is one of the main objectives of primary education.

Key words: Slovenes in neighbouring countries, geography lessons, history lessons, primary school, syllabuses, textbooks.

Uvod

Problematika slovenskih narodnih manjšin je dvoplastna. Po eni strani lahko vzdržujejo svojo kulturo in jezik le, če imajo dobro vzpostavljeno kulturno in komunikacijsko vez z matično državo. Po drugi strani pa morajo živeti med prebivalci druge države in to je možno le, če so primerno zaščiteni s strani države, v kateri živijo (Küpper, 2004: 148). Poznavanje problematike zamejskih Slovencev je gotovo del splošnega znanja učencev, še posebno, če ti učenci živijo blizu državne meje.

O zamejskih Slovencih in njihovem položaju je bilo napisanega že veliko, članek pa želi pokazati, kolikšen obseg šolskih ur in vsebine je namenjen tematiki zamejstva v učnih načrtih in učbenikih za geografijo in zgodovino v osnovni šoli in predlagati na kakšen način se lahko ta tematika še vključi pri obeh predmetih v osnovni šoli. V članku so prikazane ugotovitve iz raziskave za magistrsko delo Tematika zamejstva pri geografiji in zgodovini v osnovni šoli.

V učnih načrtih obeh predmetov je zapisano, da morajo učenci izoblikovati kulturno zavest ter ljubezen do domovine. Čeprav tam zamejski Slovenci niso dobesedno omenjeni, pa je poznavanje njihove zgodovine in običajev del slovenske kulture. Ljubezen do domovine izkazujemo tudi s tem, ko ne pozabimo na slovenske narodne manjšine, ki živijo izven državnih meja. Oba predmeta znotraj posameznih tematik ponujata dovolj možnosti, da zamejsko tematiko vključimo v pouk. S pravilnim pristopom in z uporabo različnih, aktivnih metod lahko

učencem približamo ta del slovenstva, ki je večkrat zanemarjen. S tem ponudimo učencem dodano vrednost, ki bo del njihovega življenja – to so narodna identiteta, posluš za manjšine ter splošna izobrazba.

Učni načrt za geografijo v osnovni šoli

V učnem načrtu za osnovno šolo najdemo pri opredelitvi predmeta geografija več besednih zvez, ki se navezujejo tudi na zamejske Slovence: »Ob spoznavanju in razumevanju različnih kultur, socialnih skupin, njihovih predstavnikov ter družbenih odnosov učenci razvijajo pozitivna stališča do kulturne različnosti in razvijajo medkulturne odnose. Pri pouku geografije učenci razvijajo pozitivna čustva do domovine, občutek pripadnosti svojemu narodu in državi ...« (Učni načrt za geografijo v osnovni šoli, 2011: 4). Geografija naj bi mlade podučila o različnih skupinah prebivalstva zato, da bi bili do njih spoštljivi in cenili njihove običaje, kulturo in tradicijo. Ena izmed teh skupin so zagotovo tudi zamejski Slovenci.

Med splošnimi cilji geografije se na zamejsko tematiko navezujejo spodnji cilji in pri učencih razvijajo (Učni načrt za geografijo ..., 2011: 6–7):

- »poznavanje in razumevanje lokacij in prostorov (lokalni, regionalni, planetarni vidik), da bi bili sposobni postaviti lokalne,

nacionalne, mednarodne dogodke v geografski okvir in razumeti osnovne prostorske odnose; /.../

- poznavanje in razumevanje različnosti ljudi in družb na Zemlji, da bi cenili kulturno bogastvo človeštva; /.../
- spretnosti osnovnega geografskega proučevanja in raziskovanja domače pokrajine in Slovenije ter sposobnost za uspešno vključevanje v odločanje o njunem razvoju; /.../
- pozitivna čustva do domovine, občutek pripadnosti svojemu narodu /.../;
- pripravljenosti vživljanja v položaj drugih ljudi /.../;
- spoštovanja pravice do enakopravnosti vseh ljudi /.../;
- vrednote, ki prispevajo k reševanju lokalnih, regionalnih in planetarnih vprašanj, in sicer po načelih Svetovne deklaracije o človekovih pravicah«.

Operativni cilji se od splošnih ne razlikujejo veliko, so le bolj podrobni in določeni za vsako temo posebej. Tematiko zamejskih Slovencev lahko navežemo na cilje, ki govorijo o čustvih do domovine, občutku pripadnosti narodu ter spoštovanju drugih. Dobesednih omemb zamejskih Slovencev ni.

Med operativnimi cilji 6. razreda je predvideno, da učenec »razvija pozitivna čustva do domovine, občutek pripadnosti svojemu narodu in državi« (Učni načrt za geografijo ..., 2011: 8). Ta cilj naj bi se izpolnil v sklopu šolske ekskurzije, oziroma z ogledom vsaj ene naravnogeografske enote Slovenije. Ekskurzija naj bi bila interdisciplinarna in povežemo jo

lahko z obiskom zamejskih Slovencev ter tako krepimo pripadnost slovenski državi (Učni načrt za geografijo za geografijo ..., 2011: 8).

Med operativni cilji 7. razreda je zapisano, da »učenec oblikuje stališča in vrednote, kot je spoštovanje drugih narodov in kultur, ter da se nauči mednarodnega sodelovanja« (Učni načrt za geografijo ..., 2011: 10). Pri poglavju Srednja Evropa je opredeljen cilj, znotraj katerega se lahko učitelj pogovarja z učenci tudi o zamejskih Slovencih v Avstriji in na Madžarskem: »Na podlagi statističnih podatkov primerja države med seboj in opiše narodnostno in versko sestavo prebivalstva« (Učni načrt za geografijo ..., 2011: 11).

V 8. razredu se učenci učijo o "novem svetu", ki zajema Severno in Južno Ameriko, Afriko, Avstralijo in Oceanijo ter polarni svet. Znotraj teh vsebin operativnih ciljev, vezanih na zamejsko tematiko, ni. V sklopu "novega sveta" bi pričakovali, da bi operativni cilji namesto zamejske tematike, vključevali izseljensko tematiko, vendar le- teh ne zasledimo, čeprav menim, da so tudi znanja o slovenskih izseljencih pomembna za učenčevo razumevanje njihove kulture.

Operativni cilji in vsebine 9. razreda se navezujejo na Slovenijo, zato znotraj le-teh najdemo več zamejske tematike. Učenec »razvija pozitivna čustva do domovine, občutek pripadnosti svojemu narodu in državi ter spoštuje narodnostne pravice« (Učni načrt za geografijo ..., 2011: 16). Celotno »pridobljeno znanje medpredmetno pogloblja in nadgrajuje z interdisciplinarno ekskurzijo v izbrano naravno geografsko enoto Slovenije (Učni načrt za geografijo ..., 2011: 16). Konkretni operativni

cilji, ki jih mora učenec usvojiti pa so (Učni načrt za geografijo ..., 2011: 17 in 18):

- »analizira pomen povezovanja ljudi na narodnostno mešanem ozemlju; /.../
- analizira posledice (ne)rešenega mejnega vprašanja s sosednjima državama; /.../
- razume najpomembnejše naravno- in družbenogeografske pojave in procese ter njihovo sovplivanje na prebivalstvo; /.../
- razume celovitost prostorskih vprašanj«.

Na področju splošnih zmožnosti učenec »razume narodno in kulturno pripadnost in vplive evropske ter svetovne kulture na različne narode« (Učni načrt za geografijo ..., 2011: 21), prav tako »se zaveda smisla pripadnosti lokalni skupnosti, državi, EU-ju, Evropi in svetu« (Učni načrt za geografijo ..., 2011: 21). Geografija ga nauči, da »spoštuje vrednote in zasebnost drugih, razume pomen spoštovanja različnih vrednot narodov in etničnih skupin, se zna vživeti v položaj drugih ljudi« (Učni načrt za geografijo ..., 2011: 21). V sklopu državljskih zmožnosti v vseh štirih letih geografije učenec tudi »razvije pozitivna čustva do domovine, občutek pripadnosti svojemu narodu in državi« (Učni načrt za geografijo ..., 2011: 21).

V standardih znanja lahko podobno kot pri operativnih ciljih zamejsko tematiko uvrstimo mednje, četudi ni dobesedno omenjena. Ob zaključku

devetega razreda naj bi učenec (Učni načrt za geografijo ..., 2011: 22–26):

- »povezal geografsko znanje z znanjem drugih predmetov; /.../
- prepoznal krajevne značilnosti; /.../
- kritično ovrednotil vire in dokaze ter predstavil argumente in učinkovite ter točne in dobro podprte sklepe; /.../
- imel vedenje o prostoru na različnih ravneh; poznal, razumel ter vrednotil pojave in procese z zmožnostjo njihove prostorsko-kronološke umestitve; /.../
- poznal, razumel in vrednotil različnost naravnih, družbenoekonomskih in kulturnih sistemov; /.../
- čutil pokrajinsko pripadnost; /.../
- povezal različno znanje, veščine in vrednote kot način celotnega obravnavanja sodobnih vprašanj za kakovostnejše razumevanje dogajanja okrog sebe; /.../
- z vsakoletno interdisciplinarno ekskurzijo v eno izmed slovenskih pokrajin spoznal raznolikost Slovenije«.

Zamejsko tematiko najdemo pri minimalnih standardih v 9. razredu, ko učenec »pojasni pomen varovanja narodnih skupnosti in narodnih manjšin« (Učni načrt za geografijo ..., 2011: 28), pa tudi v standardu, kjer je predvideno, da učenec »opiše geografsko lego in gospodarski ter politični položaj Slovenije v Evropi in EU-ju« (Učni načrt za geografijo ..., 2011: 28).

Didaktična priporočila gredo vedno bolj v smeri dejavnosti učenca, s katerimi bo razvijal svoje sposobnosti, spretnosti in veščine, za razliko od "učenja na pamet". Učenci naj razvijajo deklarativno in proceduralno znanje, da bodo pri svojem učenju kar najbolj uspešni. Enako pomembno je »razvijanje geografskega in kritičnega mišljenja na podlagi problemskega pristopa« (Učni načrt za geografijo ..., 2011: 31). Ni dovolj, da se učenci naučijo podatkov in pridobijo znanja, ampak, da se jim ponudi možnost izoblikovanja lastnega mišljenja, svojih pogledov ter rešitev. Najboljši način za to so ekskurzije, kjer učenci na terenu pridobijo celostna znanja o določeni tematiki. Daljše geografske ekskurzije so »praviloma interdisciplinarne in usmerjene v spoznavanje različnih naravnogeografskih regij (enot) Slovenije« (Učni načrt za geografijo ..., 2011: 32). Ekskurzija v zamejstvo bi bila v tem primeru idealna rešitev za spoznavanje življenja in okolja poselitve zamejskih Slovencev. Učenci bi njihovo problematiko obravnavali interdisciplinarno, si od blizu ogledali njihovo življenje in navade ter oblikovali kritično mišljenje o njihovem statusu v sosednjih državah.

Podpoglavje didaktičnih priporočil so tudi medpredmetne povezave, ki jih v šolah vedno bolj spodbujamo. Znotraj zamejske tematike najdemo naslednje medpredmetne povezave (Učni načrt za geografijo ..., 2011: 36):

- oblikovanje in razpad držav (geografija – zgodovina);
- nastajanje meddržavnih povezav (geografija – zgodovina);

- pravice manjšin (geografija – državljanska in domovinska vzgoja ter etika);
- strpnost med narodi (geografija – državljanska in domovinska vzgoja ter etika);
- ljudske pesmi o pokrajinah in ljudeh (geografija – glasba);
- dvojezični napisi (geografija – tuj jezik).

Pomemben vidik pouka geografije je tudi kulturna vzgoja. Z njo učenec bogati kulturno zavest, sooblikuje etično področje in prispeva k razvoju posameznika. »Spodbuja spoštljiv odnos do drugih kultur in medkulturni dialog« (Učni načrt za geografijo ..., 2011: 37). Če bo učenec dobro poznal ostale kulture, tudi kulture zamejskih Slovencev, bo do njih spoštljiv in se bo zavzemal za spoštovanje njihovih pravic.

Učni načrt za geografijo v osnovnih šolah s splošnimi in z operativnimi cilji, s standardi znanja in z medpredmetnimi povezavami spodbuja vedenje o zamejski tematiki. Čeprav je tematika (pre)malokrat dobesedno navedena, jo spremljamo skozi vsa izobraževalna leta (razen v 8. razredu), zato lahko trdimo, da je znotraj obravnave slovenskega prostora eden izmed temeljnih izobraževalnih ciljev. Učni načrt učiteljem ne zapoveduje, na kakšen način naj to tematiko predstavijo učencem, zato je na učiteljih samih, da so pri podajanju te snovi zanimivi, inovativni ter da do določene meje tudi upoštevajo učenčeve želje. Pomembno je, da učence tematika pritegne, da bodo tudi sami želeli pridobiti še več novih znanj in vedenj o problematiki zamejskih Slovencev.

Učni načrt za zgodovino v osnovni šoli

Že pri opredelitvi predmeta zgodovine v osnovni šoli je zapisano, da se pri učencu »spodbuja zanimanje za preteklost slovenskega naroda in prostora« (Učni načrt za zgodovino ..., 2011: 3) ter da učenci »spoznavajo in proučujejo najpomembnejše zgodovinske dogodke, pojave in procese iz lokalne zgodovine« (Učni načrt za zgodovino ..., 2011: 3).

Predmet zgodovina poudarja, naj učitelj z raznovrstnimi primeri in znanjem zgodovine omogoči posamezniku oblikovanje lastnih stališč in vrednot. Ker je 25 % vsebin izbirnih, jih lahko učitelj izbira skupaj z učenci in po lastni presoji (Učni načrt za zgodovino ..., 2011: 4).

Splošni cilji, ki jih zgodovina v osnovni šoli razvija in med katerimi zasledimo zamejsko tematiko od učenca pričakujejo, da (Učni načrt za zgodovino ..., 2011: 5 in 6):

- »je zmožen prek stikov z učenci iz Slovenije in tujine primerjati različne načine življenja; /.../
- razvije dovtetnost za različne poglede na zgodovino oz. interpretacije zgodovine ter razume, zakaj se pojavijo; /.../
- ob izgrajevanju, poglobljanju in razširjanju znanja iz slovenske zgodovine razvija zavest o narodni identiteti in državni pripadnosti; /.../
- razvija pomen pozitivnih kulturnih vplivov znotraj slovenskega naroda in s sosednjimi narodi; /.../

- razvija dojemljivost za vrednote, pomembne za življenje v sodobni demokratični družbi: strpnost v medsebojnih stikih in odnosih, spoštovanje drugačnosti in različnosti, spoštovanje človekovih pravic in demokratičnega državljanstva«.

Operativni cilji so bolj podrobno opredeljeni splošni cilji, in sicer za vsako temo in razred posebej.

V šestem razredu sta pod izbirno temo »Kulturna dediščina« operativna cilja, kjer so lahko vključene tudi vsebine zamejske tematike. Predvideno je, da bi učenci v tem sklopu »na primerih iz vsakdanjega življenja prikazali pomen spoštovanja do različnih kultur, pomen spodbujanja strpnosti do različnih kultur in medkulturnega sodelovanja« (Učni načrt za zgodovino ..., 2011: 9) ter »na primerih iz krajevne zgodovine opisali najbolj znane šege in navade« (Učni načrt za zgodovino ..., 2011: 9).

Operativni cilji v sedmem razredu ne vsebujejo zamejske tematike.

S temo »Vzpon meščanstva« v osmem razredu naj bi učenci »na primerih pojasnili politične spremembe v Evropi v drugi polovici 19. stoletja« (Učni načrt za zgodovino ..., 2011: 20) ter »na primerih sklepali o prizadevanjih narodov za narodne pravice« (Učni načrt za zgodovino ..., 2011: 20).

Učenec v devetem razredu »analizira mirovne pogodbe po prvi svetovni vojni in predvidi posledice« (Učni načrt za zgodovino ..., 2011: 22) ter »opiše glavne značilnosti druge svetovne vojne ter pojasni njene

posledice« (Učni načrt za zgodovino ..., 2011: 22). Z izbirnimi vsebinami pa »navede primere, kako je mogoče spodbujati medkulturni dialog« (Učni načrt za zgodovino ..., 2011: 25). Učenci pri pouku razvijajo tudi učne cilje, ki se nanašajo na odnose, ravnanja, stališča, na primer »razvijajo zavest o narodni identiteti in državni pripadnosti« (Učni načrt za zgodovino ..., 2011: 26), »ocenijo pomen ohranjanja in varovanja slovenske kulturne dediščine« (Učni načrt za zgodovino ..., 2011; 26) in »razvijajo sposobnost za razumevanje in spoštovanje različnosti in drugačnosti več kultur in skupnosti« (Učni načrt za zgodovino ..., 2011: 26).

Tudi v standardih znanja lahko najdemo zamejsko tematiko, četudi ni dobesedno napisana. Znanja, ki se od učenca pričakujejo ob zaključku šolanja, so (Učni načrt za zgodovino ..., 2011: 29–39):

- »na primerih iz vsakdanjega življenja prikaže pomen spoštovanja do različnih kultur, pomen spodbujanja strpnosti do različnih kultur in medkulturnega sodelovanja; /.../
- na primerih iz krajevne zgodovine opiše najbolj znane šege in navade; /.../
- na primerih pojasni politične spremembe v Evropi v drugi polovici 19. stoletja; /.../
- analizira mirovne pogodbe po prvi svetovni vojni in predvidi posledice; /.../
- pojasni posledice druge svetovne vojne; /.../

- ob zemljevidu primerja politično karto sveta pred svetovnimi vojnami in po koncu hladne vojne ter pojasni vzroke za spremembe; /.../
- navede primere, kako je mogoče spodbujati medkulturni dialog; /.../
- razvije možnost oblikovanja kritične presoje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov z uporabo večperspektivnih zgodovinskih virov in literature«.

Didaktična priporočila pri predmetu zgodovina v osnovni šoli stremijo k celostnemu konceptu pouka. To dosegajo z »učnociljim in procesnorazvojnim modelom« (Učni načrt za zgodovino ..., 2011: 40), ki temelji na učenčevem predznanju in »spodbuja gradnjo različnih vrst znanja in čim večjo samostojno in delavno vlogo učenca« (Učni načrt za zgodovino ..., 2011: 40). Učitelji naj bi v pouk vključevali čim več lokalne, regionalne in narodne zgodovine, kamor spada tudi slovenska narodna manjšina. Ker je učni načrt zastavljen na široko, se učitelj po lastni presoji ter glede na zanimanja učencev odloča o učni vsebini ure ter posledično o konkretnih operativnih ciljih. Pri tem učence usmerja, jim svetuje ter pomaga pri samostojnem delu. Didaktični pristopi so temu primerni in z njimi učitelj upošteva individualne razlike med učenci (Učni načrt za zgodovino ..., 2011: 40 in 41).

Medpredmetne povezave pri pouku zgodovine so zaželeni, če ne kar obvezne, saj se vsebine kar same povezujejo z drugimi predmeti.

Vsebine o zamejskih Slovencih najdemo v naslednjih medpredmetnih besednih zvezah in temah (Učni načrt za zgodovino ..., 2011: 42 in 43):

- spremembe v prostoru in okolju, ki so vplivale na zgodovinski razvoj (zgodovina – geografija);
- učne teme o življenjskem vsakdanjiku se povezujejo z glasbeno vzgojo (zgodovina – glasbena vzgoja);
- posredovanje pomembnih vrednot z vidika vzgoje za demokratično državljanstvo (zgodovina – državljanska in domovinska vzgoja ter etika);
- oblikovanje človekove kulturne zavesti in izražanje za celovit razvoj osebnosti (zgodovina – kulturna vzgoja). K temu prispeva tudi učitelj, ki naj bo zgled za svoje učence. Z raznovrstnimi pristopi naj jih spodbuja h kritičnemu in k ustvarjalnemu odnosu do kulture in etike.

Zamejska problematika je del osnovnošolske zgodovine predvsem v šestem ter devetem razredu. S splošnimi cilji, z operativnimi cilji, s standardi znanj, z izbirnimi vsebinami ter s kulturno vzgojo napeljuje učitelja, naj pri pouku tej temi nameni vso pozornost. Ohlapen učni načrt ponuja učitelju dovolj možnosti, da na zanimiv, inovativen in ustvarjalen način približa zamejsko tematiko vsakemu učencu. S tem spodbuja tudi učenčevo kritično mišljenje, krepi njegovo narodno zavest ter oblikuje demokratičnega mladega človeka.

Kratka primerjava učnih načrtov

Slovenska narodna manjšina v sosednjih državah je v posodobljenih učnih načrtih iz leta 2011 pri geografiji in zgodovini dobro zastopana, če jo učitelji želijo prepoznati. Opredelitve obeh predmetov navajajo, da geografija in zgodovina razvijajo pozitivna čustva do domovine, strpnost in razumevanje manjšin ter učence izobražujejo v duhu medkulturnega dialoga. Eden izmed pomembnejših splošnih ciljev je tudi zavedanje narodnih razlik in narodne identitete, operativni cilji pa imajo bolj razdelano zamejsko tematiko v smislu znanja pojmov, dogodkov itd. Med operativnimi cilji za geografijo v devetem razredu je ta tematika obravnavana v sklopu Slovenije, in sicer, ko učenci spoznavajo Slovenijo na splošno ali v sklopu družbenogeografskih značilnosti Slovenije, podrobneje v poglavju prebivalstvo. V šestem razredu pa so lahko zamejske vsebine obravnavane preko šolske ekskurzije in posredno pri razvijanju narodne zavesti. Operativne cilje za zamejsko problematiko pri zgodovini zasledimo ravno tako v šestem razredu pri pomenu spoštovanja različnih kultur ter v osmem in devetem razredu, ko so se ob zaključku vojn spreminjale državne meje. Standardi znanja so nekakšen preplet splošnih in operativnih ciljev, ki naj bi jih dosegel vsak učenec. Znotraj le-teh ima zopet pomembno vlogo kulturna vzgoja.

Zamejske tematike se posredno pojavljajo tudi v didaktičnih priporočilih kot vsebine ekskurzij pri geografiji ali kot poudarek na obravnavi

slovenske zgodovine pri pouku zgodovine. Najdemo jih tudi pri medpredmetnih povezavah, ki so vedno bolj razširjene.

Učni cilji so prisotni, vendar večinoma na nižji taksonomski stopnji. Manjkajo cilji na višjih taksonomskih stopnjah, izmed katerih bi bila vsaj peščica opredeljena kot standardi znanja. Tako bi bili obvezni za vse učence. Menim, da zgolj vedenje o slovenskih narodnih manjšinah v sosednjih državah ni dovolj, da bi učenci razumeli njihovo problematiko in dojemali to območje kot skupni slovenski kulturni prostor.

Največjo vlogo imajo pri tem učitelji. Kot sem že omenila, naj učitelji široko zastavljen in ohlapen učni sistem ter posredno vključenost zamejske tematike v kulturno vzgojo izrabijo v čim večji meri. Že sama omemba slovenske narodne manjšine pri sorodnih tematikah bo učencem dala vtis o pomembnosti le-te. Učenci bodo dobili občutek, da je zamejska problematika pomembna, bolj si jo bodo zapomnili in tudi preko nje razvijali kritično mišljenje ter izoblikovali jasna stališča.

Geografski učbeniki in delovni zvezki za 9. razred

S strani Zavoda Republike Slovenije za šolstvo je odobrenih šest učbenikov, od tega jih je pet v tiskani obliki, en pa v elektronski obliki. Pregledala sem štiri tiskane učbenike in njim pripadajoče delovne zvezke; od tega sta učbenika *Živim v Sloveniji* in *Geografija Slovenije* založbe Modrijan (2010, 2013), učbenik *Geografija 9* založbe Mladinska

knjiga (2006) in učbenik Raziskujem Slovenijo 9 založbe Rokus Klett (2011).

Osredotočila sem se na vsebine, ki na kakršenkoli način vključujejo tematiko zamejskih Slovencev.

Vsi analizirani učbeniki za geografijo v devetem razredu namenjajo svoj prostor obravnavi zamejskih Slovencev v sklopu opisa državnih mej, opisa pokrajin ali opisa družbenogeografskih značilnosti Slovenije. Vsi učbeniki, razen Geografije 9 (Račič, Večerič, 2006, 91 str.), predstavijo družbenogeografske značilnosti zamejskih Slovencev ter imajo zemljevid(e), ki ponazarjajo območja, poseljena z zamejskimi Slovenci. Slovenske narodne manjšine na Hrvaškem ne omeni noben učbenik.

Učbenik Živim v Sloveniji (Senegačnik, Drobnjak, Otič, 2010a, 151 str.) ima posebno rubriko, v kateri učencem predstavi rezijansko narečje. S tem širi njihovo vedenje o Slovencih v Reziji. Zasledila sem eno napako, in sicer v odlomku o zamejskih Slovencih v Italiji. Avtor podpoglavja Borut Drobnjak piše, da zamejski Slovenci v Videmski pokrajini niso priznani s strani italijanske države. To ne drži, saj jih je zaščitil že zakon št. 482 iz leta 1999 (Valentinčič, 2014: 60 in 61), zakon št. 38 iz leta 2001 pa je to zaščito le še bolj utrdil, ko je priznal, da tudi v Videmski pokrajini obstaja slovenska jezikovna manjšina (Valentinčič, 2014: 63).

Učbenik Geografija 9 (Račič, Večerič, 2006, 91 str.) učencem pove, s katerimi dogodki so zamejski Slovenci ostali za mejo – tega pri ostalih učbenikih ne opazimo. Četudi učenci dobijo zgodovinski pregled nad

zamejsko tematiko, jim učbenik v tem sestavku fizičnogeografskega orisa pokrajin, v katerih živijo, in družbenogeografskih značilnosti zamejskih Slovencev (število, izobrazba itd.) ne predstavi bolj podrobno. Učenci v tem učbeniku ter učbeniku Raziskujem Slovenijo 9 (Verdev, 2011a, 95 str.) ne pridobijo znanj o problematiki zamejskih Slovencev. Slovenske narodne manjšine na Hrvaškem ne omenja noben učbenik.

Naloge, s katerimi lahko učenci ponovijo zamejsko tematiko, imajo skoraj vsi delovni zvezki. Edini delovni zvezek, ki nalog na to temo nima, je Geografija 9 (Bahar, Račić, Večerić, 2007, 56 str.).

Zgodovinski učbeniki za 9. razred

Zavod Republike Slovenije za šolstvo je za 9. razred osnovne šole potrdil šest zgodovinskih učbenikov. Najstarejši je učbenik založbe Modrijan iz leta 2007, imamo pa še dva učbenika založbe DZS (2008 in 2013) ter tri učbenike založbe Rokus Klett (2008, 2013 in 2014). Pet učbenikov je v tiskani obliki, najnovejši učbenik pa je elektronski.

Pregledali smo vsebine petih tiskanih učbenikov in pripadajočih delovnih zvezkov, ki se navezujejo na tematiko zamejskih Slovencev.

Vsi analizirani učbeniki za zgodovino v 9. razredu imajo vsebine, ki se navezujejo na tematiko zamejskih Slovencev. Te vsebine so razporejene čez celoten učbenik, začnejo se z obravnavo mej po prvi svetovni vojni,

nadaljujejo z mejami po drugi svetovni vojni, zaključijo pa s poglavjem, namenjenim samo zamejskih Slovincem, če le-to ni bilo vključeno že prej. Slovenske narodne manjšine na Hrvaškem ne omenja noben učbenik. Vsi učbeniki obrazložijo učencem koroški plebiscit, osvoboditev celotnega narodnega ozemlja po drugi svetovni vojni ter cone A, B in STO. Koraki v času 9 (Gabrič in sod, 2013, 119 str.) ne prikažejo podrobneje zamejske problematike ter zamejskih Slovincem po posameznih državah, kar ostali učbeniki vsebujejo.

Delovni zvezki vseh založb imajo naloge za ponovitev tematike zamejskih Slovincem.

Opredelitev raziskovalnega problema

Empirični del obravnava zamejsko tematiko pri geografiji in zgodovini v osnovnih šolah. Anketirala sem učence treh oddelkov 9. razreda dveh osnovnih šol, v katerih je bila izvedena ura o zamejskih Slovincem, ter njihove učiteljice. Vzorca učencev in učiteljic sta zelo majhna, zato nista reprezentativna in ne podajata splošnih mnenj. Raziskovanje mnenj učencev in učiteljic je zgolj nadgradnja evalvacije učne ure, katero sem izvedla znotraj svoje magistrske naloge.

Osnovni raziskovalni problem je analizirati, koliko vedo o zamejskih Slovincem učenci devetih razredov osnovne šole. Glavni namen

raziskovalnega dela je ugotoviti dosedanja znanja in stališča učencev devetih razredov. Zanimalo me je tudi, kako jih lahko še bolj seznanimo z zamejsko problematiko. Ker je ta nabor učencev zelo velik, smo se osredotočili na učence na Goriškem ter njihovo poznavanje zamejskih Slovencev, ki živijo v Goriški pokrajini.

Raziskovalne metode

Pri raziskavi so bile uporabljene naslednje raziskovalne metode in sicer metoda zbiranja podatkov, metoda anketiranja in kavzalna metoda (primerjava odgovorov učencev in učiteljic).

Opis vzorcev

Raziskava vključuje 56 učencev iz treh oddelkov dveh osnovnih šol. Manjše število anket je posledica odsotnosti učencev zaradi bolezenskih stanj in neodzivnosti šol. Na prošnjo za pridobitev mnenj učencev sta se odzvali le dve osnovni šoli na Goriškem, prošnje so bile poslane še petim šolam.

Čeprav anketa zajema le majhno število učencev, so si razredi med seboj različni. Mestna osnovna šola ima več oddelkov devetega razreda, geografijo in zgodovino poučujeta različni učiteljici. Osnovna šola iz

vaškega okolja ima samo en oddelek devetega razreda, geografijo in zgodovino poučuje ena učiteljica.

Poudarek raziskave je bil na učencih, vendar sem vseeno želela pridobiti mnenja njihovih učiteljic. Zato sem anketirala štiri učiteljice, tri iz mestne osnovne šole, ki poučujejo predmeta ločeno, ter učiteljico iz osnovne šole, ki je locirana v vaškem okolju. Vse štiri anketiranke so ženskega spola, od tega imata dve naziv svetovalke, ena mentorja, ena učiteljica pa je brez naziva.

Potek anketiranja

Osnovni namen je ugotoviti znanje in stališča učencev o zamejski tematiki, predvsem tistih učencev, ki živijo na Goriškem, in sicer v neposredni bližini slovensko-italijanske meje. Za učence sem pripravila medpredmetno učno uro na temo zamejskih Slovencev ter jih po zaključku ure anketirala. Učno uro in anketo sem izvedla 16. februarja 2015 in 18. februarja 2015.

Anketa za učence je bila anonimna, sestavlja jo šest vprašanj zaprtega tipa:

- tematika učne ure (Slovenci v zamejstvu) je bila zanimiva;
- pred izvedbo ure sem poznal problematiko zamejskih Slovencev;
- o zamejskih Slovencih sem se naučil nekaj novega;

- pomembno se mi zdi poznati situacijo zamejskih Slovencev, še posebno tistih, ki živijo na Goriškem;
- v šoli bi morali več časa posvečati zamejskim tematikam;
- kaj si si od učne ure najbolj zapomnil/a?

Učenci so odgovore izbirali na pet stopenjski lestvici od odgovora močno se ne strinjam, do odgovora močno se strinjam, le pri zadnjem vprašanju so ponujeni odgovori bili fotografije, grafikoni, zvočni posnetki, metoda izkustvenega učenja.

Večina učencev je anketo vzela resno ter izrazila svoja mnenja, le vprašanje, kaj so si od učne ure najbolj zapomnili, je v nekaterih anketah ostalo neodgovorjeno (12,5 %).

Anketni vprašalnik sem poslala štirim učiteljicam po elektronski pošti. Izpolnjen vprašalnik so ravno tako vrnilo preko elektronske pošte. Vprašalnik so izpolnjevale konec februarja 2015.

Anketa je bila anonimna, sestavlja jo osem vprašanj odprtega tipa. Takšen tip vprašanj sem izbrala, ker sem želela pridobiti njihova osebna mnenja.

- Ali učenci pridobijo dovolj znanj o zamejskih Slovencih v osnovni šoli? Pojasnite.
- Koliko časa okvirno posvetite tematiki zamejskih Slovencev?
- Ali se vam zdi pomembno, da učenci spoznajo problematiko zamejskih Slovencev? Pojasnite.

- Pri katerih temah omenjate zamejske Slovence?
- Ali se vam je kdaj zgodilo, da ste zaradi pomanjkanja časa preskočili učne vsebine, vezane na tematiko zamejskih Slovencev? Pojasnite.
- Ali učenci med obravnavo učnih vsebin, vezanih na tematiko zamejskih Slovencev, kažejo interes zanje? Pojasnite.
- Ali bi morali po vašem mnenju v šoli več časa posvetiti tematiki zamejskih Slovencev? Prosimo, utemeljite svoj odgovor.
- Ali morda obravnavate zamejske Slovence (tudi) v sklopu drugih dejavnosti (delavnice, ekskurzije ...)? Pojasnite.

Rezultati in interpretacija podatkov

Rezultati anket učencev

Predvidevala sem, da jim bo tematika zanimiva ter da si bodo od učnih metod najbolj zapomnili metodo dela s slikovnim gradivom in metodo izkustvenega učenja. Pričakovala sem, da učenci deloma poznajo problematiko zamejskih Slovencev. Prepričana sem bila, da se bodo o zamejskih Slovencih naučili nekaj novega. Pričakovala sem tudi, da se jim zdi tematika pomembna in bi si je želeli tekom osnovnošolskega izobraževanja čim več.

V nadaljevanju podajam rezultate anketnih odgovorov učencev.

Grafikon 1: Tematika učne ure (Slovenci v zamejstvu) je bila zanimiva

(Vir: Anketno delo, 2015)

Prvo vprašanje se je navezovalo na samo učno uro in njeno zanimivost. Skoraj tri četrtine vseh učencev (12 učencev) so se s to trditvijo močno strinjale, še dodatnih 41 učencev pa se je s to trditvijo strinjalo, kar je skupno 53 učencev. Predvidevanje je bilo pravilno, saj je več kot 90 % učencev bila učna ura zanimiva. Odgovore »niti se ne strinjam, niti se strinjam«, »ne strinjam se« in »močno se ne strinjam« so izbrali trije učenci. Razloge, da dvema učencema učna ura ni bila všeč, lahko iščemo

na več področjih. Lahko, da jim ni bil všeč način predstavitve ali pa jih tematika ne zanima. Moram pa dodati, da sta dva učenca (iz vsake šole po eden) pri vseh vprašanih prikazala skrajno nestrinjanje. Zaključim lahko, da je bila učna ura pri učencih zelo dobro sprejeta in da nezanimivost ure ni v celoti moja krivda.

V nadaljevanju me je zanimalo učenčevo poznavanje zamejske problematike pred izvedbo učne ure in po njej.

Grafikon 2: Pred izvedbo ure sem poznal problematiko zamejskih Slovencev

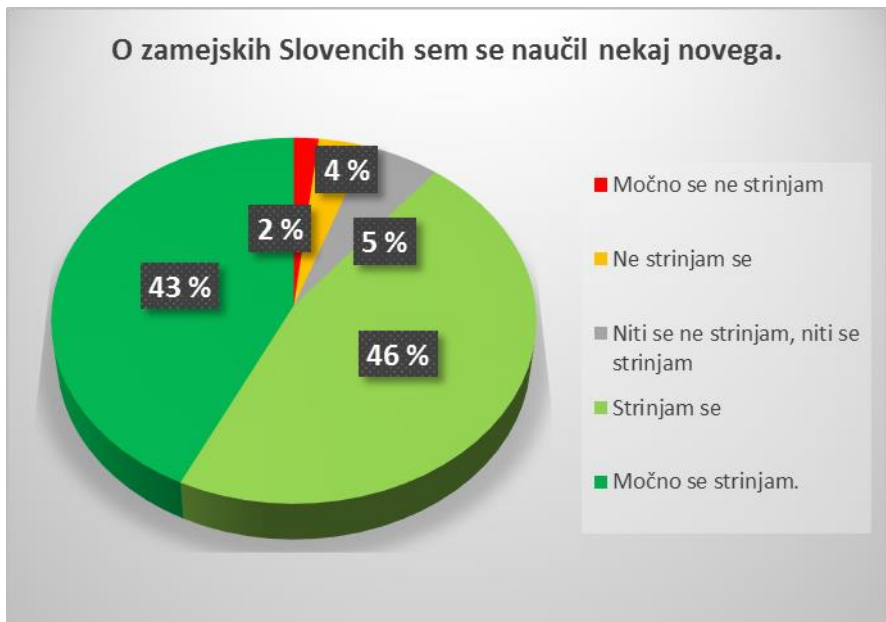

(Vir: Anketno delo, 2015)

Pravilno sem predvidevala, da učenci deloma zamejsko problematiko poznajo že od prej, vendar jih nisem vprašala, ali so to znanje pridobili v šoli ali drugje (mediji, literatura, lastno zanimanje ...). Več kot polovica, to je 31 učencev, se je močno strinjala ali samo strinjala, da je poznala zamejsko problematiko že pred izvedbo ure. Malo več kot tretjina (22 učencev) se s to trditvijo niti ni strinjala niti se je strinjala. Predvidevamo lahko, da so učenci zanj že slišali, vendar ne morejo trditi, da jo poznajo. Trije učenci pred izvedbo ure niso poznali problematike zamejskih Slovencev.

Med samo učno uro je bilo razvidno, da učenci vedo, kje so območja, poseljena z zamejskimi Slovenci. Le-ta so znali na stenskem zemljevidu tudi pokazati. Znali so naštet še manjšinske pravice, ki pripadajo narodnim manjšinam, natančneje Slovencem v Avstriji. Ko pa so prišla na vrsto vprašanja o zgodovini (na primer s katerimi dogodki so zamejski Slovenci ostali v sosednjih državah, katerega leta se je to zgodilo ...), učenci niso poznali odgovora.

Grafikon 3: O zamejskih Slovencih sem se naučil nekaj novega

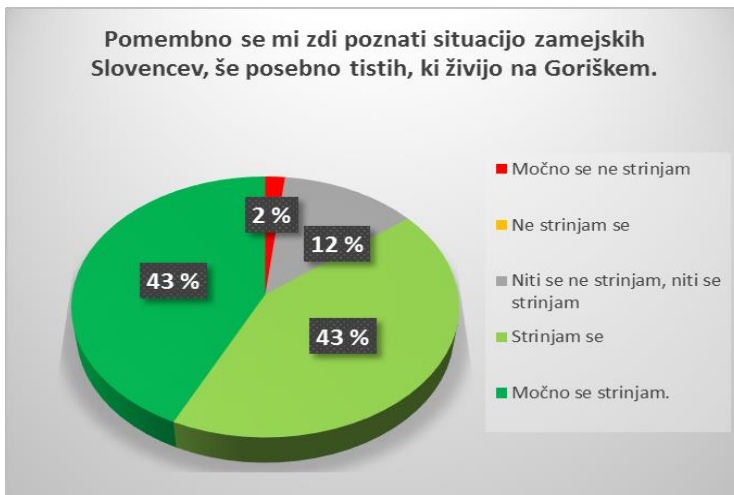

(Vir: Anketno delo, 2015)

Zame je bilo, z vidika učne ure same, najbolj pomembno, če so se učenci naučili kaj novega. Učno uro sem pripravila z namenom, da bi učencem predstavila zamejsko problematiko na drugačen način, kot so ga morda vajeni. Zato je bilo to vprašanje do določene meje tudi potrditvev predhodnega kvalitetnega dela, saj so tematiko zamejskih Slovencev pri geografiji že obravnavali (od tu tudi znanje o območjih naselitve, manjšinskih pravicah itd.).

Kar 50 učencev se je s trditvijo "O zamejskih Slovencih sem se naučil nekaj novega" strinjalo, vsi so tudi potrdili, da so se tekom učne ure o slovenskih narodnih manjšinah naučili nekaj novega (grafikon 3). Trije učenci so bili neopredeljeni, trije učenci pa so odgovorili, da se v naši učni uri niso naučili nič novega. Zopet poudarjam, da sta dva učenca na vsa vprašanja odgovorila, da se močno ne strinjata. Odgovori nam prikazujejo, da je bil moj namen izpolnjen. Učenci so z uro pridobili nova znanja in če se navežemo še na prvo vprašanje, jim je bil način, kako so pridobili ta znanja, všeč.

Grafikon 4: Pomembno se mi zdi poznati situacijo zamejskih Slovencev, še posebno tistih, ki živijo na Goriškem

(Vir: Anketno delo, 2015)

Z naslednjim vprašanjem sem želela ugotoviti, kolikšnemu deležu učencem se zdi zamejska problematika pomembna, predvsem problematika povezana z Goriškimi Slovenci. Pričakovala sem, da se jim tematika zdi pomembna, saj bodo lahko nekoč vplivali na stanje slovenskih narodnih manjšin (preko raziskav, službe v javnem sektorju ...).

Število učencev, ki se jim zdi ta problematika pomembna, je zelo visoko, saj je kar 48 učencev takšnega mnenja. Problematika se ne zdi pomembna le enemu učencu (isti učenec, ki je bil do vseh vprašanj izrazito odklonilen). Sedem učencev o tem vprašanju nima mnenja. Predvidevamo lahko, da bi ob večji vključitvi zamejske tematike v učni proces spremenili mišljenje in bi postala zamejska problematika pomembna tudi zanje.

Grafikon 5: V šoli bi morali več časa posvečati zamejski tematiki

(Vir: Anketno delo, 2015)

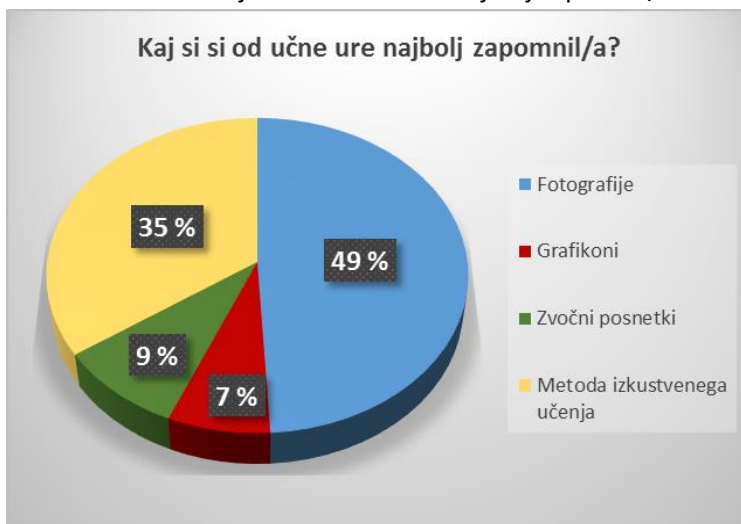
Pri učencih sem želela preveriti tudi, ali si želijo več zamejske tematike v šoli. Upala sem, da bodo odgovorili pritrdilno, nisem pa jih vprašala, kakšno je njihovo mnenje o obstoječi količini zamejske problematike.

Odgovor »močno se strinjam« ali odgovor »strinjam se« je označilo 24 učencev. En učenec več, torej 25 učencev, je odgovorilo, da se s to trditvijo niti ne strinjajo niti strinjajo. Ta odgovor se ne sovпада s

prejšnjim vprašanjem, kjer je skoraj 90 % učencev odgovorilo, da se jim zdi pomembno poznati problematiko zamejskih Slovencev. Mogoče se je pri njih pojavil strah, da bo z večjim obsegom zamejske tematike prišlo tudi več obveznosti. Mogoče je tudi, da jih učne vsebine ne zanimajo preveč in bi zamejsko problematiko spoznali na kakšen drug način (mediji, literatura ...). S povečanjem obsega se ne strinja ali se močno ne strinja šest učencev.

Anketa je pokazala, da sta približno enaka deleža učencev, ki si želijo več zamejske problematike pri pouku, in tistih, ki "jim je vseeno"

Grafikon 6: Kaj si si od učne ure najbolj zapomnil/a?

(Vir: Anketno delo, 2015)

Zadnje vprašanje v anketi se je navezovalo na učne metode. Predvidevala sem, da si bodo učenci od učne ure najbolj zapomnili fotografije in metodo izkustvenega učenja. Nekateri učenci na to vprašanje niso odgovorili, nekateri pa so obkrožili več kot samo en odgovor, zato je vseh odgovorov na to vprašanje 55.

Pravilno sem predvidevala, da so si učenci najbolj zapomnili fotografije. Ta odgovor je izbralo 27 učencev. Sledi odgovor »metoda izkustvenega učenja«, katerega je izbralo 19 učencev. Za zvočne posnetke se je odločilo pet učencev, za grafikone pa štirje. Vseeno sem pričakovala, da se bo za metodo izkustvenega učenja odločilo več učencev, že zato, ker je bilo nekaj novega, nekaj, za kar smo predvidevali, da učiteljice ne izvajajo pogosto. Delež učencev, ki so se odločili za zadnja dva odgovora, je bil pričakovan.

Zaključne ugotovitve, ki sem jih s to anketo pridobila, so, da so učenci pred izvedbo dokaj poznali problematiko zamejskih Slovencev in da so se z učno uro naučili nekaj novega. Presenetljiv je bil odziv učencev, saj jih je skoraj 90 % odgovorilo, da se jim zdi poznavanje zamejske problematike pomembno. Ta podatek bi lahko vzeli kot priporočilo učiteljem po večjem vključevanju zamejske problematike v učne ure..

Rezultati vprašalnikov učiteljic

Problematiko zamejskih Slovencev sem želela nadgraditi tudi z mnenjem učiteljic učencev. Predvidevala sem, da se učiteljicam zdi pomembno, da učenci spoznajo problematiko zamejskih Slovencev ter da niso nikoli preskočili teh učnih vsebin zaradi pomanjkanje časa. Pričakovanje je bilo, da učenci kažejo interes za zamejsko tematiko in da bi učiteljice posvetile tem vsebinam več časa. Upala sem, da obravnavajo zamejske Slovence tudi v sklopu drugih dejavnosti (delavnice, ekskurzije ...).

Pri prvem vprašanju me je zanimalo, ali po njihovem mnenju učenci v osnovni šoli pridobijo dovolj znanj o zamejskih Slovencih. Anketiranke so si podobne v odgovoru, da učenci pri različnih predmetih pridobijo osnovno znanje o slovenskih narodnih manjšinah, vendar so si nasprotujoče pri odgovoru, ali je to dovolj. Nekatere si želijo še več vsebin, za druge je to osnovno znanje za osnovno šolo popolnoma dovolj.

Naslednje vprašanje se je navezovalo na čas, katerega skupno namenjajo obravnavi zamejskih Slovencev. Tu se je pokazala razlika med učiteljicami, ki poučujejo en predmet (po možnosti samo en razred), in učiteljico, ki celotno predmetno stopnjo in vse razrede poučuje sama. Razpon ur se tako giblje od ene šolske ure do štirih šolskih ur v celoti in pet šolskih ur delno.

Pri vprašanju, ali se jim zdi pomembno, da učenci spoznajo zamejsko problematiko, so si bile zopet enotne. Vsem se zdi zelo pomembno, da učenci spoznajo slovenske manjšine, še posebej zato, ker živijo ob državni meji in so zamejski Slovenci naša etnična skupnost.

Teme, pri katerih učiteljice obravnavajo zamejske Slovence, so si podobne. Pri zgodovini so to boji za meje po prvi in drugi svetovni vojni ter obdobje fašizma, pri geografiji pa geografska lega Slovenije, narodna struktura prebivalstva Slovenije in Slovenci po svetu; ena učiteljica jih omenja tudi v 7. razredu pri prebivalstvu Južne Evrope.

Anketiranke so si pri vprašanju, ali so kdaj zaradi pomanjkanja časa preskočile učne vsebine, vezane na tematiko zamejskih Slovencev, bile enotne, da nikoli. Tu se potrjuje njihovo mnenje, da se jim zdi ta tematika pomembna in je zato nikoli ne preskočijo, četudi so v časovni stiski.

Naslednje vprašanje se je nanašalo na interes učencev do poznavanja slovenskih narodnih manjšin. Tudi tu so vse učiteljice odgovorile, da po njihovih izkušnjah učenci pokažejo interes do učnih vsebin, povezanih z zamejskimi Slovenci. Bolj jih zanimajo Slovenci v Italiji, saj so jim bližji narečje, legende, način življenja itd. Ena izmed učiteljic je poudarila, da če so učenci motivirani, lahko razgovor o zamejskih Slovencih traja več kot samo eno šolsko uro.

Učiteljice so mnenja, da bi morali v šoli več časa posvetiti tematikam zamejskih Slovencev, vendar se "zatakne" pri času. Ena izmed učiteljic je napisala, da bi tematiki z veseljem namenila še več časa, vendar ji natrpanost vsebin v učnem načrtu tega ne dopušča.

Zadnje vprašanje se je navezovalo na druge dejavnosti. Na obeh šolah imajo različne dejavnosti, znotraj katerih učenci spoznajo zamejsko problematiko. To so ekskurzije (Koroška, Tržaška in Goriška), CŠOD-ji in izbirni predmeti.

Zaključim lahko, da se učiteljicam zdi obravnava zamejske problematike pomembna, da so tudi pri njih učenci prikazali interes za spoznavanje slovenskih narodnih manjšin in da bi po njihovem mnenju morali v učni proces vključiti še več tematik v povezavi z zamejskimi Slovenci. Nasprotujoči so si bili le odgovori, ali je znanje, ki ga učenci sedaj pridobijo, dovolj za osnovnošolsko stopnjo izobraževanja ali ne. Obe šoli ponujata učencem še druge dejavnosti, znotraj katerih so deležni dodatnih znanj o zamejskih Slovencih.

Primerjava odgovorov učencev in učiteljic

Odgovori, ki sem jih pridobila od učencev in njihovih učiteljic, so si zelo podobni. Primerjala sem odgovore, ki so se nanašali na vprašanja, ali se jim zdi obravnava zamejske tematike v osnovnih šolah pomembna, ali

pridobijo dovolj znanj ter ali bi si želeli še več obravnave zamejskih Slovencev v sklopu osnovnošolskega izobraževanja.

Tako učencem kot učiteljicam se zdi poznavanje zamejske problematike zelo pomembno. S to trditvijo se je strinjalo skoraj 90 % učencev ter vse učiteljice. Ta podatek se mi zdi zelo pomemben, saj kaže na dejstvo, da se v šolah zavedajo pomena, ki ga imajo zamejski Slovenci za matično državo. Učenci si želijo razumeti in poznati slovenske manjšine v sosednjih državah, prav tako pa želijo učiteljice ta znanja podajati učencem.

Pri obsegu znanj so učenci odgovorili, da so pred izvedbo ure določena znanja o zamejskih Slovencih že imeli, skoraj vsi pa so jih pridobili po zaključku učne ure še več. Učiteljice so si bile enotne, da določena znanja učenci pri pouku pridobijo, niso pa si bile enotne, ali je to za osnovnošolsko izobraževanje dovolj. Nekatere so si želele, da bi bil obseg vsebin nekoliko širši, eni učiteljici pa je bil ta obseg dovolj, saj je že ostalih vsebin tekom leta veliko.

Primerjava odgovorov na vprašanje, ali si želijo še več zamejskih vsebin pri pouku, je razkrila večja odstopanja kot pri ostalih vprašanjih. Skoraj polovici učencem je vseeno, malenkost manj je tistih, ki si želijo več časa, namenjenega zamejskim Slovencem. Tudi pri učiteljicah so nesoglasja, saj bi rade vključile več tematik, ampak jim za obravnavo zmanjka učnih ur, ki bi jih porabile za obravnavo. Mislimo, da je učencem vseeno, ker si

po eni strani želijo več tematik, po drugi pa jih je strah, da več obravnave prinese tudi večjo obremenitev pri ocenjevanju.

Vidimo, da si, tako učenci kot učiteljice, želijo več časa, namenjenega za obravnavo tematike zamejskih Slovencev, vendar se zatakne pri času in strahu pred večjo obremenitvijo.

Predlogi za izboljšanje tematike zamejstva pri pouku geografije in zgodovine ne bodo napotki, v sklopu česa naj učitelji obravnavajo zamejske Slovence, saj sem ugotovila, da se jih trudijo vključiti pri različnih temah. Smernice naj bi učiteljem zgolj pomagale, na kakšen način doseči, da učenci ne izgubijo interesa za to tematiko in da bi si pridobljena znanja zapomnili za vedno.

Svetujem, da učitelji v samo obravnavo vključijo čim več slikovnega, zvočnega, filmskega in pisnega gradiva, katerega morajo učenci preučevati. Z lastnim delom bodo pridobljeno znanje lažje ponotranjili. Učenci naj bodo do teh virov kritični, analiza, sinteza in vrednotenje naj bodo pri nalogah v ospredju. Le z višjimi taksonomskimi nivoji (po Bloomovi taksonomiji) bodo učenci razvijali lastno mišljenje, ki ga bodo potrebovali v življenju.

Sklep

V Sloveniji živijo različne manjšine, vendar ne smemo pozabiti na pripadnike slovenske narodne manjšine, ki sicer živijo v sosednjih državah, ampak so še vedno del nas. Odkar so vse sosednje države članice Evropske unije in državnih mej tako rekoč ni več, so nastali odlični pogoji za še boljše sodelovanje Slovencev na obeh straneh meje. Osnovno šolo obiskujejo vsi otroci, ne glede na narodno pripadnost, versko opredeljenost, dohodke staršev ... Učenci v obmejnih pokrajinah imajo več stika z zamejskimi Slovenci kot učenci v notranjosti države. Ugotovili smo, da imajo ti učenci ob zaključku osnovnošolskega izobraževanja znanje in občutek, da so tudi zamejski Slovenci del naše matične države. Pomembno je tudi, da razvijamo občutke skupnosti, saj bodo lahko v prihodnosti odločali o usodi slovenske narodne manjšine. Predmeta geografija in zgodovina v osnovni šoli spadata med tiste predmete, znotraj katerih lahko oblikujemo zavest o zamejskih Slovencih kot delu skupnega slovenskega kulturnega prostora. V sklopu vsebin obravnavata zgodovinsko in prostorsko ter demografsko komponento, medpredmetno povezana pa nudita odličen vpogled v problematiko zamejskih Slovencev. S kritičnim in pozitivnim odnosom do lastne kulture spodbujata narodno zavest in pripravljata mlade za nadaljnje življenje. Pogledali smo ali se znotraj obeh predmetov res namenja pozornost tej tematiki, najprej na zakonski ravni z učnim načrtom, potem pa tudi skozi učbenike in delovne zvezke. Nazadnje smo v praksi

na šolah preizkusili učno uro ter izvedli anketo med učiteljicami in učenci.

Učni načrti so temeljni šolski dokumenti. V njih so napisani učni cilji, smernice in minimalni standardi za vsak predmet posebej. Pri geografiji in zgodovini najdemo zamejsko tematiko že pri splošnih ciljih, ko se poudarja razvijanje pozitivnih čustev do domovine, strpnost, razumevanje manjšin ter izobraževanje v duhu medkulturnega dialoga. Splošne cilje naj bi učitelji razvijali skozi celotno izobraževanje. Operativne cilje, povezane z zamejsko tematiko, najdemo tudi znotraj posameznih razredov, največ jih je prisotnih v devetem razredu, saj se pri geografiji obravnava Slovenijo, pri zgodovini pa 20. stoletje. Ti cilji so prisotni na nižjih taksonomskih ravneh. Želeli bi si, da bi učitelji spodbujali tudi analizo, sintezo in vrednotenje, saj jim precej splošen učni načrt to dovoljuje. Ti cilji tudi niso prisotni kot standardi znanja, zato niso obvezni za vse učence.

Vsi s strani Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport potrjeni učbeniki in delovni zvezki za geografijo in zgodovino omenjajo tematiko zamejskih Slovencev. Pregledali smo 17 učbenikov in pripadajočih delovnih zvezkov, štiri za potrebe pouka geografije in šest za potrebe pouka zgodovine v devetem razredu. Vsi učbeniki geografije in zgodovine skupaj ponujajo učencu dokaj obsežen vpogled v to tematiko, če znajo učenci te podatke povezovati med seboj. Učitelj geografije se

mora truditi, da v razlago vpleta zgodovinske podatke, učitelj zgodovine pa ne sme zanemariti geografske širine.

Medpredmetna povezava je pri tej tematiki ključnega pomena. Ugotovili smo, da predmeta zgodovina in geografija v obravnavo ponujata zgolj določenih vidikov manjšinske problematike (zgodovina zgodovinski del; geografija demografski del in oba predmeta skupaj vsebine, ki se navezujejo na pravice). Učenci obravnavajo te delčke posamezno in ne vidijo celotne slike problematike zamejskih Slovencev. S celotno obravnavo in z medpredmetno povezavo zgodovine in geografije pridobijo dovolj znanj, da lahko sami vrednotijo ključne dejavnike za današnje stanje slovenske narodne manjšine v sosednjih državah.

Predmeta imata v sklopu učnega načrta in učnih gradiv velik potencial za razvijanje pozitivnega odnosa do zamejskega vprašanja, spodbujanje učencev k aktivnemu medkulturnemu dialogu ter učenje strpnega bivanja v večkulturni in večjezični družbi, vendar ima še vedno najpomembnejšo vlogo učitelj sam. On nosi odgovornost, da učencem približa tematiko na aktiven in kritičen način skozi celotno vertikalno na predmetni stopnji. Le tako bodo učenci pridobili občutek, da je zamejska tematika pomembna in da je njeno poznavanje za splošno izobrazbo vsakega mladega človeka ključno.

Ljudje, ki bodo imeli znanje in aktiven odnos, ne bodo dopustili kršenja manjšinskih pravic in se bodo zavzemali za vse narodne manjšine, bodo

strpni do drugačnih ter bodo spoštovali vse kulture. In to je eden poglobitnih ciljev osnovnošolskega izobraževanja.

Viri in literatura

Bahar, I., Račič, J., Večerić, D., (2007), Geografija 9. Delovni zvezek za geografijo v devetem razredu. Ljubljana, Mladinska knjiga, 56 str.

Burkeljca, M., Dobnik, J., Mirajnič, A., Pačnik, H., Snoj, D., Verdev, H., Zuljan, A., (2013), Raziskujem preteklost 9. Delovni zvezek za zgodovino v devetem razredu. Ljubljana, Rokus Klett, 98 str.

Dolenc, E., Gabrič, A., Rode, M., (2003), Koraki v času – 20 stoletje. Učbenik za zgodovino v devetem razredu. Ljubljana, DZS, 110 str.

Gabrič, A., Rode, M., Galonja, T., Dolenc, E., (2013), Koraki v času 9. Učbenik za zgodovino v devetem razredu. Ljubljana, DZS, 119 str.

Katalog učbenikov za osnovno šolo, (2014), URL: <https://soca1.mss.edus.si/Trubar/Javno/default.aspx> (citirano 6. 2. 2015).

Kern, A. N., (2007), Naše stoletje. Delovni zvezek za zgodovino v devetem razredu. Ljubljana, Modrijan, 55 str.

Kern, A. N., Nečak, D., Repe, B., (2007), Naše stoletje. Učbenik za zgodovino v devetem razredu. Ljubljana, Modrijan, 230 str.

Kolnik, K., Otič, M., Cunder, K., Oršič, T., Lilek, D., (2011), Učni načrt geografija, osnovna šola. Ljubljana, ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod Republike Slovenija za šolstvo, 39 str. URL: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_geografija.pdf (citirano 15. 1. 2015).

Kunaver, V., Brodnik, V., Gaber, B., Potočnik, D., Gabrič, A., Šifrer, M., Rode, M., Tawitian, E., Razpotnik, J., (2011), Učni načrt zgodovina. Ljubljana, ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod Republike Slovenija za šolstvo, 45 str. URL: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_zgodovina.pdf (citirano 15. 1. 2015).

Küpper, H., (2004), Minorities, communication and integration into the western world. V: Szarka, L. (ur.). Hungary and the hungarian minorities. New Jersey, Colorado Atlantic Research and Publications, inc., str. 147–179.

Račič, J., Večerić, D., (2006), Geografija 9. Učbenik za geografijo v devetem razredu osnovne šole. Ljubljana, Mladinska knjiga, 91 str.

Razpotnik, J., Snoj, D., (2013), Raziskujem preteklost 9. Učbenik za zgodovino v devetem razredu. Ljubljana, Rokus Klett, 154 str.

Rode, M., (2003), Koraki v času – 20. stoletje. Delovni zvezek za zgodovino v devetem razred. Ljubljana, DZS, str. 112.

Rode, M., Galonja, T., (2013), Koraki v času 9. Delovni zvezek za zgodovino v devetem razredu. Ljubljana, DZS, 56 str.

Senegačnik, J., Drobnjak, B., Otič, M., (2010a), Živim v Sloveniji. Učbenik za geografijo v devetem razredu. Ljubljana, Modrijan, 151 str.

Senegačnik, J., Drobnjak, B., Otič, M., (2010b), Živim v Sloveniji. Delovni zvezek za geografijo v devetem razredu. Ljubljana, Modrijan, 56 str.

Senegačnik, J., (2013), Geografija Slovenije. Učbenik za geografijo v devetem razredu. Ljubljana, Modrijan, 143 str.

Senegačnik, J., Otič, M., (2013), Geografija Slovenije. Delovni zvezek za geografijo v devetem razredu. Ljubljana, Modrijan, 52 str.

Valentinčič, D., (2014), Slovenci v Reziji? Novo mesto, Arte4, 171 str.

Verdev, H., (2011a), Raziskujem Slovenijo. Učbenik za geografijo v devetem razredu. Ljubljana, Rokus Klett, 95 str.

Verdev, H., (2011b), Raziskujem Slovenijo. Delovni zvezek za geografijo v devetem razredu. Ljubljana, Rokus Klett, 60 str.